

Undervisere: [Martin Bayer](#) og [Christina Albeck](#)

Michel Foucault

1926 – 84

Uddannet psykolog - men studerede også filosofi

Poststrukturalist

**1970 medlem af Collège de France, med titel af professor i
"Tankeystemernes historier"**

Interesseområde: Magt – hvad magt er

Undersøgelsesområde: Magtrelationer

Dias 1

Michel Foucault bliver klassificeret til at være poststrukturalist. Denne klassificering er relevant til forståelsen for, hvilket menneskesyn og dermed grundforudsætninger han bygger sit teoretiske arbejde på - og dermed også relevant til en vurdering af, hvilke styrker og svagheder der er ved anvendelsen af hans teoretiske synsvinkler.

Poststrukturalist:

En strukturalist er en der tror, at mennesket er et produkt af de samfundsstrukturer det lever under. Til forskel fra en eksistentiaalist der tror på menneskets frie vilje, og mennesket som et produkt af sine frie valg.

Poststrukturalisme knytter sig til det postmoderne. Hvor det postmoderne er et opgør med det moderne, der var præget af de store fortællinger og troen på en universel sandhed, der gav livets mening i historisk perspektiv. Så det er et opgør med de religiøse, metafysiske og historiefilosofiske forklaringer – der har været brugt til at give livet, og livets vilkår mening.

I Foucaults perspektiv eksisterer der ikke et subjekt der kan kaldes menneske, som historisk har udviklet sig under skiftende forhold. For ham er mennesket en ren historisk konstruktion af den epoke det lever i, uden evne til at forholde sig objektivt til sin egen samtid – fordi mennesket selv er samtiden. Et kritikpunkt ved

Foucaults grundforudsætninger er: Hvordan hans eget teoretiske arbejde kan have teoretisk gyldighed, hvis mennesket ikke har evnen til at være analytisk objektive overfor deres egen samtid.

Disciplinering – en moderne magtteknologi

- **Disciplinering er et mikro-system, hvis magtmetoder undergraver og supplerer de demokratiske og juridiske magtinstanser (makro-systemet)**
- **Grundlæggende norm: Flid, præcision og produktivitet er af det gode – tidsspilde, lediggang og lemfældighed er af det onde.**
- **Forbinder det særskilte og mangfoldigheden**

Dias 2

Den form for magt som Foucault beskæftiger sig med, er den der ligger i samfundsstrukturen og samfundsnormen – ikke den der ligger i de demokratiske og juridiske magtinstanser.

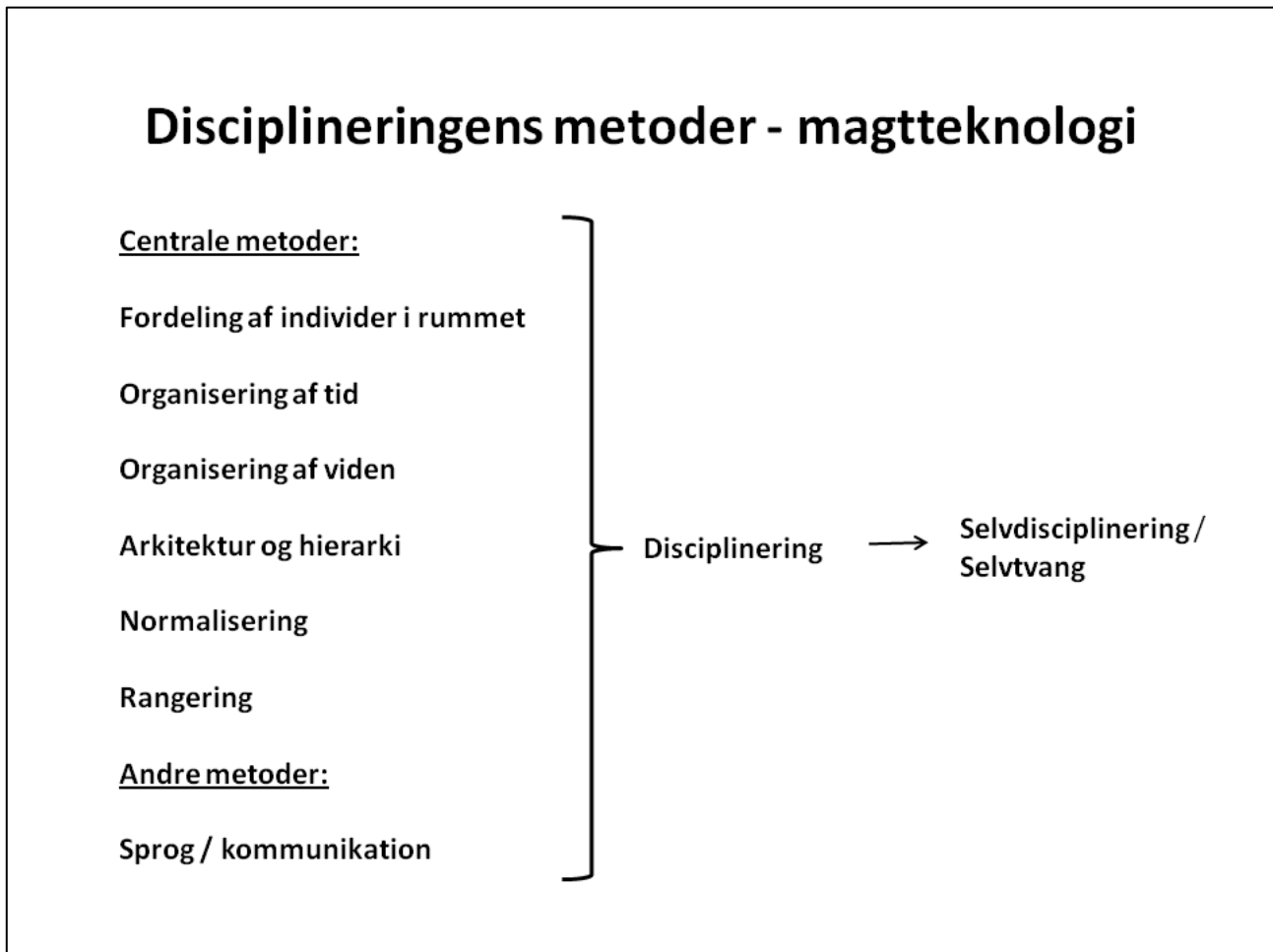
Et eksempel på den magtinstans der ligger i normen og strukturen: Kan være arbejdsmarkedstilknytningen, som i vores samfund bliver tillagt en høj grad af identitetsskabende værdi. Det har høj status at være karriereorienteret, veluddannet - og være forandringsparate og motiveret for løbende udvikling af viden og færdigheder. Det giver lav status at være ledig – og mangle ressourcer til selv at takle ledigheden.

Den problemstilling bliver forstærket af sociale projekter og analyser, der definerer befolkningsgrupper som enten ressourcestærke eller tabere i det officielle system. For ledige gælder der en rangering i matchgrupper, alt efter hvor tæt den enkelte er på at matche de krav der er defineret til en effektiv arbejdskraft.

I Foucaults perspektiv så påvirker den form for rangering vores måde at takle livet på. Vi påvirkes af frygten for at blive marginaliseret i forhold til samfundsnormen og samfundsstrukturen. Det er ikke juridisk

kriminelt at være ressourcetsvag i forhold til arbejdsmarkedet – men det har betydning for den sociale status i samfundet.

En anden central pointe hos Foucault, er det individuelle præg. Vi bliver alle defineret og registreret individuelt – og dermed rangeret i forhold til hinanden. Og på den måde forbinder samfundsnormen og strukturen det særskilte / individuelle med mangfoldigheden – gennem en rangering.

Dias 3

Overordnet kan disciplinerings metoder karakteriseres, som metoder, der på forskellig vis definerer og rangordner individer i forhold til hinanden. Visuelt kan det forstås som en cellestruktur, hvor individerne defineres med en celleplacering.

Metoderne er mangfoldige – og findes i mange variationer. De metoder der her beskrives er kun eksempler, og repræsenterer forskellige karakterer af metoder.

En anden central pointe, er at det ikke er den enkelte metode, der giver disciplinering – der er metodernes påvirkning i samspil med hinanden.

Fordeling af individer i rummet: Eksempler: Elever med faste pladser i et klasselokale efter evner, alder mm.; Medarbejdere med faste pladser i en produktionsafdeling – efter funktion.

Organisering af tid: Indretning af dagen med tid til bestemte funktioner.

Organisering af viden: Opdeling af hvilken viden bestemte individer skal være i besiddelse af – i modsætning til den mere helhedsorienterede viden hos alle individer – ved f.eks. produktion af et produkt. Kan også kaldes en decentralisering af viden.

Arkitektur og hierarki: Indretning af bygninger og lokaler – så arkitekturen understøtter en rangering af individerne. Eksempler: Podier i klasseværelser, så læreren har overblik over eleverne; små vinduer i døre, så det er let for en der går forbi, at se hvad der foregår i rummet; sammensætte individer med fællestræk i afdelinger, som f.eks. på hospitaler.

Normalisering: Fremhævelse og belønning af bestemte normer og karaktertræk, der på den måde bliver efterstræbelsesværdige at opnå.

Rangering: Eksaminer, evalueringer og karaktergivninger i forskellige former, er med til at rangere individerne i forhold til hinanden. Men også andre former for resultatvurderinger, i f.eks. arbejdslivet, er med til at rangere individer som gode og dårlige – og lægger et pres på den enkelte om at forbedre sig.

Sprog / kommunikation: Indenfor mange områder af livet gør vi brug af sprogets signalværdi – så enkle ord og kommandoer kan bruges om mere sammensatte funktioner og handlinger. Det medfører også nødvendigheden af at tilegne sig viden om disse sproglige signaler, for at kunne agere i forhold til et livsområde og samfundssammenhæng.

Disciplinering: Pointen i Foucaults fremstilling af disciplinering er, at mennesker for at indgå i samfunds- og arbejdslivet må lære at agere på en bestemt måde – ellers bliver de ekskluderet – hvilket er disciplineringens afstraffelse.

Selvtvang / selvdisciplinering: Det udefrakommende krav til disciplinering – bliver til selvdisciplinering / selvtvang, når det enkelte individ selv bliver bærer af de normer der styrer disciplineringen, og derfor kræver af sig selv, at skulle leve op til normerne.

Disciplinering - karakteristika

Disciplinering	Synlig magtudøvelse
Fokus på processen	Fokus på resultater
Fokus på detaljen	Fokus på helheden
Det elementer	Det eksemplariske
Dressur af kroppens færdigheder	Krav til resultater
Den lydige og effektive krop	Magt over kroppen (slaveri)
Usynlige undertrykkere (ikke knyttet til personer)	Synlige undertrykkere
Synlige undertrykte (individer)	Usynlige undertrykte
Individualisering	Mangfoldigheden
Det analyserbare objektgjorte individ	Mangfoldigheden

Dias 4

Afslutningsvis beskrives de karakteristika der adskiller disciplinering fra synlig magtudøvelse.

Den centrale pointe hos Foucault er, at selvom vi har fjernet synlig magtudøvelse – så ligger der i den disciplinerende samfundsopdragelse en magtudøvelse – som kan opfattes som meget omsorgsfuld, humanistisk og positiv – men det er også et krav til samfundsborgerne om at være nyttige og effektive.

Fokus på processen – frem for fokus på resultater. Et eksempel kan tages fra den måde soldater trænes i at arbejde sammen og være strategiske – frem for tidligere tiders fokus på at vinde – ved at have en stor men ikke særlig trænes hær.

Fokus på detaljen – frem for fokus på helheden. Her kan vi igen bruge eksemplet fra militæret – hvor nutidens soldater trænes i præcision og våbentechnik – frem for tidligere tiders fokus på mængden af soldater.

Det elementære – frem for det eksemplariske. Succeskriteriet ved disciplineringen består i at mestre de elementære færdigheder indenfor job, sundhed og det sociale liv – frem for den autoritet det tidligere gav at være for eksempel læge, lærer og kongelig.

Dressur af kroppens færdigheder – frem for krav til resultater. Et eksempel kan være den udvikling der er sket indenfor hjemmeplejen – hvor der nu er krav om anvendelse af bestemte løfteteknikker ved hjælp til

personlig pleje – hvor der tidligere ikke var nogen krav. Kravene fremmer kroppens evne til at yde det maksimale – længst muligt.

Den lydige og effektive krop – frem for magt over kroppen (slaveri). I uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet trænes vi i at bruge os selv på en effektiv måde – rigtige skrivestillinger – læseteknik – løfteteknik osv. Og vi anerkendes og belønnes for den lydighed og effektivitet – og det er belønningen der styrer vores behov og ønske om at disciplinere vores færdigheder – og det har afløst fortidens synlige magt og ejendomsret over kroppen, som vi kender det fra fysisk afstraffelse i skolerne, og fra slaveri, - i Danmark udtrykt som herremændenes ejendomsret over deres bønder og tjenestefolk.

Usynlige undertrykkere og synlige undertrykte – frem for synlige undertrykkere og usynlige undertrykte. Når magten ligger i en norm og struktur – er der ikke en enkelt person, der repræsenterer magten. Den repræsenteres af procedurer og alle de der bærer normen. Derimod er de undertrykte synlige – gennem den individuelle registrering og rangering i strukturen.

Individualisering – frem for mangfoldigheden. Individualiseringen er en central pointe ved disciplineringen. Fra at tilhøre en mangfoldighed – f.eks. arbejderklassen – har den enkelte fået status af individ – og bliver registreret som individ – med individuelle færdigheder, og individuelle sociale vilkår.

Det analyserbare objektgjorte individ – frem for mangfoldigheden. Ved at få status af individ – og blive registreret som individ – er den enkelte også blevet et objekt for analyse – ved bedømmelse af evner, helbred og socialt liv.

Litteratur og kilder

Opslag i [leksikon for det 21. Århundrede](#), under:

- [Strukturalisme](#)
 - [Foucault, Michel](#)
 - [Postmodernisme](#)
 - [Eksistentialisme](#)
-
- Peter Aasen: "Den store innesperringen – Skolens historie i lys av Michel Foucaults socialiseringsteori" fra "Takten, takten, pass på takten – Studier i den offentlige oppdragelsens historie" af Peter Aasen – redigeret af Alfred Oftedal Telhaug. Forlag: Ad notam Gyldendal, Oslo.
 - Michel Foucault: "Disciplin" fra "Overvågning og straf" af Michel Foucault. Forlag: Det lille forlag.